

Franckesche Stiftungen zu Halle

Rector Academiae Lipsiensis Ad Sacra Paschalia Rite Celebranda Invitat

Tietze, Immanuel

[Leipzig], [1722?]

VD18 9081679X

Abschnitt

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-200387



Um multæ & variæ Salvatoris nostri
O.M. in sacris, de dictis factisque ejus,
ἀπομνημονεύμασι consignatæ reperian-
tur prædictiones, quibus ille, dum in
his terris versaretur, τὰ εἰς Χεῖρὸν πά-
θηματα, καὶ τὰς μετὰ ταῦτα θόλας, nem-
pe, acerbissimas, pro expiandis ho-
minum peccatis, sibi subeundas per-
persiones, & mortem, pariter atque
gloriosissimam suam ex mortuis resurrectionem, semel iterum-
que prænunciavit: tum vero in his memorabile inpri-
mis est responsum illud, quod aliquando Judæis ab ipso da-
tum fuisse, in Evangelii sui capite secundo, refert IOHAN-
NES, his quidem verbis: Λύσατε τὸν ναὸν τῆτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέ-
ραις ἐγερῶ αὐτόν. Solvetis hoc templum, & intra triduum excitabo il-
lud. Illustrissimum hoc IESV CHRISTI, περὶ τῆς λύσεως καὶ
ἐγέρσεως τῆ Ναὸς τῆ Σώματος αὐτοῦ, de Templi Corporis sui Dissolutio-
ne, pariter atque Inltauratione, sive, de ipsius morte ac resurre-
ctione, oraculum hac scriptione accuratius paullo contem-
platuris, ante omnia, qua occasione prolatum id fuerit, no-
bis explicandum est. Etenim, cum, instante sacrorum Pa-
schalium celebritate, IESVS cum discipulis suis Hierosoly-
mam venisset, mox templum ingressus, indignissimo specta-
culo, atrium ejus in rerum venalium forum conversum, ple-

numque vidit institoribus, qui boum, ovium atque columbarum mercaturam agebant, assidentibus etiam collybistis, sive numulariis, qui pecuniam permutarent, (a) eamque ob rem cœlesti incensus zelo, quod Patris sui domum, divino cultui rite peragendo ab ipso destinata, nundinatione ista turpiter adeo profanari, ægerrime cerneret, arreptis funiculis, contextoque inde flagello, una cum animalibus mercatores omnes templo expulit, effusisque argentariorum nummulis, ac mensis subversis, sacratissimam ædem hoc modo a negotiatione ista repurgavit. (b) Ingens profecto, ac vere *Θεῖον καὶ θαυμαστόν*, divinum & admirabile factum! quod adeo maximis, quæ CHRISTVS patravit, miraculis non æquiparandum solum, sed etiam anteferendum esse, Patrum nonnulli, nominatim ORIGENES, (c) atque HIERONYMVS, (d) judicant.

(a) Frequentem hunc, tempore Christi, in æde Hierosolymitana mercatum, ejusque instituti causas, pluribus enarravit HIERONYMVS, Commentar. in Matth. L. III, c. 21. Opp. ex edit. P. MARTIANAY, Tom. IV. p. 97. Conf. GVIL. SALDENVS, Otior. Theolog. L. IV. Exercit. I. p. 609. seqq. JO. LIGHTFOOT, Harmon. IV. Evangel. P. II, p. 414. sq. & in Descriptione Templi Hierosolymit. cap. XIX. p. 597. &c.

(b) Ex Jure Zelotarum hoc CHRISTI factum derivare instituit JOH. SELDENVS, in egregio illo suo de Jure Naturæ & Gentium juxta Discipulinam Hebræorum Opere; quam vero doctissimi viri sententiam solide confutavit GVIL. SALDENVS l. c. itemque S. R. BVDDEVS in Diss. de Jure Zelotarum in Gente Ebræa, §. XXXVIII. p. 34.

(c) ORIG. Commentar. in Johann. ex edit. P. D. HVETII, Paris. p. 171. & 174. ὥς μὴδενὸς τῶν σφόδρα παραδόξων ὑπ' αὐτῆς γεγενημένων, καὶ προκαλεσασμένων διὰ τῆς Θεοσιότητος εἰς πίστιν τὰς θεωρητικότητας, ἐλάττω ἐμφάνει ἐπεργασθεῖσαν δύναμιν τὴν κατὰ τὸν τόπον ἱστορίαν, καὶ μείζονα δ' αὐτὴν εἶναι ἀποφινόμεναι τῆς γεγενημένης περὶ τῆς ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας μεταβεβληκότες ὕδατος εἰς οἶνον, τῷ ἰκεῖν μὲν ἀψυχῶν ὕλην εἶναι τὴν γεγενημένην, ἐν δ' αὖτε δὲ τῶν ποσῶν μυριάδων δεδοκῶσαι τὰ ἡγεμονικά.

(d) HIERON. l. c. p. 98. Plerique arbitrantur, maximum esse signorum, quod Lazarus suscitatus est, quod cæcus ex utero lumen acceperit: quod ad Jordanem vox audita sit Patris: quod transfiguratus in monte gloriam ostenderit triumphantis. Mihi, inter omnia signa, quæ fecit, hoc videtur mirabilius esse.

runt. Ecquid enim magis mirandum cogitari potest, quam quod unus ille innumerabilem hominum turbam, solo flagello, nemine resistente, e templo exturbaverit: hinc laudatus modo HIERONYMVS, id factum commemorans, igneum quiddam atque sidereum ex oculis ejus radiaſſe, & divinitatis majestatem in facie luxiſſe, tradit. Obſtupeſcentes igitur, hoc viſo, Judæi, audientesque, id agere IESVM, ut templum, tanquam Patris ſui domum, a profanis uſibus vindicaret, eamque adeo cauſam eſſe, quamobrem mercatum ibi inſtitutum evertere agreſſus fuerit, ipſum compellant, & ſi quidem Dei jūſſu & autoritate iſta faceret, ſignum ab eo depoſcant, unde, divinitus ad id faciendum miſſum illum eſſe, liquido cognoſcere poſſent. *Τὸ σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς; Quodnam, inquit, ſignum oſtendis, ex quo nos intelligamus, tibi hæc facere licere, ac ita jure tuo te agere? Vel ſi, cum THEOD. BEZA & LVD. DE DIEV, particulam ὅτι, non εἰδικῶς, ſed αἰτιολογικῶς, accipere malis, hoc dicunt Judæi, ſenſu quidem haud diſſimili: Quandoquidem tute hæc talia facis, quæ non niſi ſumma poteſtate prædiſtis conveniunt, quoniam ſigno, poteſtatem illam tibi conceſſam eſſe, nobis demonſtras? Ita nimirum Judæi, miraculum miraculo addi cupientes, ſolenne, quod PAVLVS, 1. Cor. I, 22. hiſce notavit verbis: Ἰσθαῖοι σημεῖον αἰτῶσιν. Judæi ſigna petere ſolent, hic quoque ſervant, ſimul vero etiam haud leve obſcæratæ mentis ſuæ, obſtinatæque incredulitatis documentum præbent, cum, maximæ rem admirationis peragente IESV, ſequæ, dicto pariter atque facto, verum DEI Filium, ac de cælo miſſum inſtauratorem templi comprobante, ſignum, ſeu miraculum, quo divinæ miſſionis ſuæ poteſtatisque indicium faciat, ab ipſo requirunt. Jam vero, quemadmodum alias Servator noſter Pharifæis, ex funeſto affectu, σημεῖον ἐξ οὐρανό, ſignum de cælo, poſtulantibus, lon-*

A 3

ge

ſe: quod unus homo, & illo tempore contemptibus, & in tantem vilis, ut poſtea crucifigeretur, Scribis & Pharifæis contra ſe ſervientibus, & videnti- bus lucra deſtrui, potuerit ad unius flagelli verbera tantam ejicere multitu- dinem, menſasque ſubvertere, & cathedras confringere, & alia facere, quæ infinitus non feciſſet exercitus. Igneum enim quiddam atque ſidereum ra- diabat ex oculis ejus, & divinitatis majeſtas lucebat in facie.

ge sublimius e terra, idque vere ἐλεγκτικόν, datum iri signum, & hoc ipsum in sua, post triduanam in sepulcro commorationem, resurrectione, IONAE Prophetæ signo designata, conspiciendum fore professus est: (c) ita hic quoque idem illud σημεῖον, quo potentissimam suam virtutem demonstraturus erat; signum, fidelibus quidem solatium, hostibus autem terrorem allaturum, Iudæos expectare jubet, eoque nomine suam ex mortuis resurrectionem illis annuncians, sumtae re præsentis occasione, mirabiliorem, longeque excellentissimam Templi DEI instaurationem, a se conficiendam, prædicit. Hinc, λύσατε, inquit, τὸν ναὸν τῆτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. i. e. Si destruxeritis hoc templum, intra triduum illud iterum excitabo. Certum autem exploratumque est, verbis his, destruendi reficiendique templi imaginem referentibus, mortem atque resurrectionem IESV denotari. Hunc enim verum atque germanum eorundem sensum esse, ipse Spiritus Sanctus, optimus certe interpret, confirmat, quippe qui, περὶ τῆ ναὸς τῆ σώματος αὐτοῦ, de templo corporis sui, CHRISTVM hæc dixisse, *comm. 21.* diserte testatur. Unde etiam simile vero videtur, quod aliis jam observatum est, Servatorem, proloquendo ista: Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν· digito se ipsum monstrasse, eoque, non de Augusto illo templi Hierosolymitani, quod, expulsis negotiatoribus, modo repurgaverat, edificio, sed de augustiore multo corporis sui templo, in quo scilicet habitabat πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, *Coloss. I. 19. II. 9.* quod plenum erat χάριτος καὶ ἀληθείας, *Joh. I. 14.* loqui se, aperte satis indicasse. Enimvero, cum templum illud Hierosolymitanum, uti antea quoque tabernaculum, illustris admodum esset τύπος, & egregia prorsus imago, quæ CHRISTVM, ac inprimis humanam ipsius naturam, utpote παντὶ τῷ πληρώματι τῆς θεότητος, ob intimam ejus, eandemque ἀρρήτον, cum Λόγῳ ἑνωσιν, repletam adumbrabat: convenientissime sane IESVS a typo ad antitypum, ab umbra ad corpus, adstantes ora & oculos convertere jubet, seque ipsum

(c) Vid. Matth. XII. 38. sqq. XVI. 1. 4. Marc. VIII. 12. Luc. XI. 26. 29.

ipsum adeo, humanam suam indigitando naturam, ut templum
 αληθινόν, considerandum sistit. Ac primum quidem, hoc tem-
 plum suum, destruendum, Judæis ante oculos ponens, quod
 ipsumet sacrilega manu in se edituri perfecturiq[ue] essent, imma-
 nissimum scelus hisce significat verbis: Λύσατε τὸν ναὸν τῆτον
 id est: *Solvete hoc Templum.* Nempe rei futuræ, non imperati-
 vum, τὸ Λύσατε, hic habet significatum, ac illud, quod, corru-
 ptissimæ mentis suæ instinctu, malitiose suscepturi erant Iudæi,
 facinus designat. Etenim, quemadmodum CYRILLVS
 ALEXANDR. ad h. l. (Opp. Tom. IV. p. 141. Edit. Paris.)
 verissime commentatur: ὁ προτρέπει αὐτοὺς εἰς μωρολογίαν, ΑΥΣΑ-
 ΤΕ ΤΟΝ ΝΑΟΝ ΤΟΥΤΟΝ ἐπαύων· ἀλλ' ἐπέπερ ἡδεὶ δρασσοῦντας ἀνυ-
 παρδέτως, αὐτὸ τὸ συμβῆσθαι μέλλον ἡθικῶς ὑπαίνιττεται, non hor-
 tatur illos ad patranda[m] cadem, (Dominus) cum ait: *Solvite templum*
hoc, sed quoniam id eos certo facturos sciebat, rem futuram figuratè
indicat. Eadem habet THEOPHYLACTVS, in suis Com-
 mentariis, p. 590. Ed. Paris. Nec rara omnino est in sacris litte-
 ris hæc imperativi notio, frequentemque illius in prædictioni-
 bus usum plurima Scripturæ, præsertim Hebraicæ, exempla
 confirmant. (f) Itaque hoc Dominus Iudæis prædicit, sa-
 cro sanctum corporis sui templum, paucis post annis, ab ipsis
 destructum iri, quippe quod, internecino furori suo expositum,
 probris & flagitiis violaturi, ac turpissime profanatum, funditus
 quasi eversuri essent. Hoc ipso autem omnes illos, quos pro-
 pter nos homines & propter nostram salutem pertulit, acerbis-
 simos cruciatus, ac inprimis, quam, τῇ ὀρεσμένη βελῆ καὶ προγνώ-
 σει τῷ Θεῷ traditus, & cruci suffixus, pro nobis perpeßus est,
 mortem præfiguratur atque repræsentat. Λύσιν nimirum illam in-
 nuit, qua, salva illæsaque hypostatica utriusque naturæ unionem,
 anima CHRISTI a corpore vere & τοπικῶς soluta, ac inde ex-
 sanguie mortuumque corpus ejus sepultum est. At enim vero
 dirutum hoc modo destructumque corporis sui templum mox
 ite-

(f) Vid. GLASS, Philol. Sac. Lib. III. Tr. III. can. 43. Locis, exempli causa
 ab illo adductis, addi possunt: Gen. XII, 2. Ps. CXXXVIII, 5. Prov. VIII, 33.
 XX, 13. Esa. VI, 10. VIII, 9, 10. Jerem. XXV, 5, 27. Hof. X, 12. Amos V, 4.
 Joh. XIII, 27. &c.

iterum a se excitatum iri, addit. Καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν.
Et intra triduum, inquit, excitabo illud. En divinæ potestatis IESVS, quàm miraculo quodam demonstrari sibi desideraverat perversissimus Judæorum animus, longe maximum signum atque documentum! siquidem, ut PAVLVS Apostolus, *in Ep. ad Rom. cap. I. v. 4.* testatur, IESVS CHRISTVS, apodictica prorsus demonstratione, potentissimus DEI Filius declaratus est, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν, ubi e mortuis se ipsum excitavit. Hanc igitur suam ex mortuis resurrectionem, templi ejusdem, quod modo destructum iri dixerat, instaurationem futuram annunciando, Servator noster designat; brevique illo pronunciato, τὸ Νῆσ τὸ Σώματος αὐτοῦ instaurationem, pariter atque instaurationis tempus, ac modum, luculentissime commonstrat. Instaurator templi hujus, quod a Judæis, opinione sua, funditus deletum erat, ita, ut nullo modo iterum exsurgere posset, idem ille est, qui, templo everso, e medio sublatus existimabatur, nempe IESVS. *Et Ego, ipse inquit, excitabo illud.* Egrege ad hæc THEOPHYLACTVS: Ἀπεβέωσαν Ἀρεῖανοὶ, πῶς ὁ Κύριος, καὶ τὸ θανάτου καταλύτης; Φησὶ τὸ ΕΓΕΡΩ: ἔ γάρ εἰπεν, ὅτι ἐγερῶ ὁ πατήρ, ἀλλ' εἰπεν, ὅτι ΕΓΕΡΩ ἐγὼ, τῇ οὐκίᾳ δυνάμει χρώμενος, καὶ ἐκ ἄλλης ἐξωθεν προσδεόμενος. Audiant Ariani, (audiant vero etiam omnes, quotquot, ex Socinianorum, vel Satanæ potius schola, propria CHRISTVM virtute ex mortuis resurrexisse negant) quomodo Dominus, ipse mortis destructor, dicat, excitabo. non enim dicit, excitabit Pater, sed, Ego excitabo, propria virtute usus, nullaue indigens externa. Auget miraculum, quod, ἐν τρισὶν ἡμέραις, intra triduum, templum illud a se excitatum iri, IESVS significat, siquidem sanctissimum Servatoris corpus haudquaquam debebat ἰδέαν διαφθορῶν, sentire corruptionem, (g) quemadmodum etiam impossibile erat, CHRISTVM a morte vinctum teneri. (h) Itaque, triduo nondum elapso, IESVS, pro omnipotente sua virtute, quod exanime terræ mandatum fuerat, corpus suum cum anima iterum unitum, cœlestique splendore exornatum, e terra produxit,

(g) PL XVI, 10. coll. Aët. II, 27, 31.

(h) Aët. II, 24.

duxit, sicque adeo sanctissimum hocce templum suum, longe augustiori facie, ac μετὰ δόξης, ex suis quasi ruderibus, restituit atque instauravit. Hæc admirabilis illa est ἐγερσις τῆς Ναὸς αὐτοῦ, quam præsentī oraculo Judæis, divinæ potestatis suæ signum videre cupientibus, considerandam proponit Salvator noster. Sed illorum quidem caligine obducta mens verum oraculi hujus sensum haud capiebat: nam, quæ de mystico corporis sui templo Dominus pronunciaverat, Iudæi ad templi Hierosolymitani ædificium referebant, & hinc inepte prorsus atque incongrue opponebant: Τεσσαράκοντα καὶ ἕξ ἔτεσιν ἀνοδομήθη ὁ ναὸς ὅτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῇς αὐτόν. *Quadraginta & sex annis templum hoc ædificatum est, tu vero intra tres dies illud iterum excitabis?* (i) Sic postea quoque idem Salvatoris dictum malitiose eos pervertisse, perversumque in præcipuum accusationis ipsius caput, & crucifixi contumeliam convertisse, Historiæ Evangelicæ monumenta testantur. (k) Quemadmodum autem id, quod ex obstinata animi duritie credere noluerunt Iudæi, æterno tandem suo exitio, experti sunt: ita incredulitatem eorum non verbis solum, sed factō etiam, detestari nos decet, quibus non, quod terrori sit, excitandum, sed, in quo solatium atque salutem consequamur, gloriosissime excitatum Redemptoris nostri, IESV CHRISTI, templum, auspiciatissimum proponitur signum. Quare discipulos IESV imitemur, de quibus Evangelista, *comm. 22.* refert: Ὅτε ἐν ἡγέρῃ ἐκ νεκρῶν, ἐμνήθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι τὸτο ἔλεγεν αὐτοῖς, καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ, ᾧ ἔειπεν ὁ Ἰησοῦς, certissimisque ac prorsus divinis

(i) Quam inanis & vana illa est objectio, quam verbis his, *commate 20.* ab Evangelista relatis, CHRISTO faciunt Iudæi, tam molesta est, quam, annorum XLVI, Templi Hierosolymitani structuræ assignatorum, numero, interpretibus signis, erux atque difficultas. Testantur id ipsum tot, tamque variae ac discrepantes eorum, de his ædificationis Templi annis, sententiæ, quas singulari studio JOH. MARCKIVS, Scripturar. Exercitat. ad Nov. T. Exereit. XI. p. 300. sqq. excussit, quibus suam etiam, eamque maxime verissimilem, sententiam subiecit.

(k) Matth. XXVI, 61. XXVI, 40. Marc. XIV, 58. XV, 29.

nis convicti argumentis, IESVM CHRISTVM ex mor-
 tuis resurrexisse, firmiter credamus. Tum vero etiam ipsi,
 vivi lapides, virtute τῆ ἐγγεγεμένῃ αὐτῷ Χριστῷ, facti, nosmet ædi-
 ficemus templum spirituale, ad faciendum sacrificia spiritua-
 lia, DEO per IESVM CHRISTVM accepta. Glori-
 ficemus Servatorem nostrum, qui propter delicta nostra
 traditus in mortem, propter justitiam nostram revixit, nostris
 & corporibus & animis, quippe quæ templa sunt ipsius. Quod-
 si vero ita in his terris viva DEI templa sumus, hoc etiam scimus,
 nos, ubi terrestris nostræ domus tabernaculum dissolutum
 fuerit, ædificium habituros esse a DEO, domum, nullis manibus
 factam, sempiternam in cœlis, (2. Cor. V. 1.) ac nostrorum quo-
 que corporum templa, destructa & in pulverem redacta, Do-
 minum IESVM CHRISTVM, τὸν πρωτότοκον ἐν τῶν νεκρῶν, no-
 vissimo tempore, magna cum gloria excitaturum. Nam humile
 hoc corpus nostrum sic transfigurabit, ut eandem cum ejus
 glorioso corpore formam habeat, pro ea virtute, qua sibi
 omnia subicere potest. (Phil. III, 21.) Hæc est vivida illa spes, in
 quam regeniti sumus, δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν, (1. Petr.
 I. 3.) quam nullis humanæ rationis λογισμοῖς eripi nobis patimur,
 βεβαιωτέρῳ inhærentes λόγῳ, quo de futura mortuorum resur-
 rectione, cuius etiam ipsum naturæ lumen nonnulla, imperfecta
 quidem illa omnia, argumenta præbet, perfectissime edocemur.
 Pluribus id demonstrabit, & insigne hoc, de Mortuorum Resur-
 rectione, Christianæ doctrinæ caput, haud neglectis, quæ naturæ
 lumen præstat, præsidiiis, asseret, atque vindicabit, qui oratoris,
 in solenni, quod instat, sacro Paschali, munus geret, Vir Juvenis
 Pereximius, Dn. JOH. GEORGIUS BEER, Mariæmontanus,
 S. Theologiæ Cultor studiosissimus; ad quem adeo benevole
 audiendum, VTRIVSQUE REIP. PROCERES GRAVISSI-
 MOS, & GENEROSISS. AC NOBILISS. ACADEMIAE
 CIVES, per officiose peramanterque invitamus. P. P.
 Lipsiæ, in Vigiliis F. Pasch. A. O. R.
 cIdo Idcc XXII.

LITERIS IMMANVELIS TITII.